

Nämnden rekommenderar och informerar

I följande förteckning finns de rekommendationer som statsrådets svenska språknämnd har gett sedan 2004 samt uttryck och begrepp som nämnden har informerat om. De rekommendationer som nämnden gett tidigare har beaktats i Svenskt lagspråk i Finland av år 2004. I Språkråd 1/2009 ingår en sammanställning av alla rekommendationer som nämnden gett sedan 1989, när det första numret av Språkråd gavs ut.

- **Meddelanden och beslut utfärdas.** När ministeriernas meddelanden och vissa myndigheters, t.ex. skattestyrelsens, beslut publiceras i författningssamlingen används verbet *utfärda*, t.ex.:
Utrikesministeriets meddelande
om ---
Utfärdat i Helsingfors den 29 december 2006

- **Osaamiskeskus**
Enligt ordboken Kielitoimiston sanakirja (2006) avses med *kompetenscentrum (osaamiskeskus)* centrum som är gemensamma för högskolor, företag och statsförvaltningen. Dessa centrum har som mål att stärka speciellt kunnande inom en viss region samt att förbättra förutsättningarna för företagsverksamhet och forskning som kräver spetskompetens. Kompetenscentrum används också om organisationer som koncentrerar sig på speciellt kunnande inom en viss sektor, t.ex. Kompetenscentrum för cancersjukdomar.

I Europeisk unionens officiella tidning (EGT C 374, 23.12.1999, s. 52) beskrivs kompetenscentrum på följande sätt: "Begreppet kompetenscentrum står för koncentration av kunskap, kvalificerad utbildning och teknisk och administrativ infrastruktur på hög nivå inom en bransch som är framtidsinriktad och uppfyller kraven på hållbarhet. En hög koncentration av nyckelkompetens inom en viss sektor och i en viss region gör dessa kompetenscentra geografiskt avgränsbara."

I regionutvecklingslagen (602/2002) används termen *kunskapscentrum*. Statsrådets högskoleordlista rekommenderar dock kompetenscentrum framför kunskapscenter. Inrikesministeriets webbsida har rubriken Program för kompetenscentra. Också i Sverige är kompetenscentrum vanligast.

Statsrådets svenska språknämnd rekommenderar därför *kompetenscentrum* för *osaamiskeskus*, om inte sammanhanget är sådant att man är bunden av tidigare lagstiftning.

- **Säädöspolitiikka = lagstiftningspolitik; säädösvalmistelu = lagberedning**
Ordet *säädös* motsvaras vanligen av *författning*. Författning är emellertid ett lite förrådiskt ord, eftersom det å ena sidan är en gemensam term för lagar och andra bindande rättsregler, men å andra sidan också kan avse konstitutionen (statsförfattningen; valtiosääntö).

Säädöspolitiikka är ett begrepp som har myntats i Finland. På svenska bör säädöspolitiikka kallas *lagstiftningspolitik*. Lagstiftningspolitiken är en strategi för lagstiftningsarbetet. Den innehåller de viktigaste mål som varje regering ställer upp för lagberedningen och lagstiftningsarbetet tillsammans med riksdagen. Lagstiftningspolitiken innehåller också en översyn av gällande lagstiftning, kvalitetsförbättring, lagteknisk förbättring m.m. (Se närmare t.ex. TemaNord 2005.516. Lagstiftningspolitik.) Med författningspolitik avses vanligen debatt och beslut inriktade på att förändra konstitutionen (statsförfattningen).

Säädösvalmistelu bör inte heller översättas med författningsberedning, eftersom detta för tankarna till konstitutionen. *Lagberedning* är ett väl inarbetat ord och det täcker inte bara beredningen av lagar utan också beredningen av andra författningar. (Se SLAF s. 301)

□ **Skriv *ska* i stället för *skall***

Statsrådets svenska språknämnd rekommenderar att de som översätter regeringspropositioner, förordningar och andra texter inom statsrådet övergår från *skall* till *ska* under hösten 2007. Var och en övergår till *ska* när detta är ändamålsenligt ur arbetsekonomisk synvinkel, t.ex. när en ny översättning påbörjas. De som granskar och justerar texterna godkänner tills vidare *skall*, om användningen är konsekvent och något annat inte är motiverat t.ex. av samordningsskäl i ett enskilt fall. Övergången gäller också ändringsförfattningar i enlighet med principerna för ändring av lag på sid. 51 i SLAF.

Övergången till *ska* motiveras av att det svenska lagspråket i Finland i så hög grad som möjligt bör närmas till lagspråket i Sverige. I Sverige har rättskretsen i Regeringskansliet rekommenderat att övergången görs i samband med riksdagens öppnande den 18 september 2007, se www.regeringen.se > Regeringskansliet med departementen > Om regeringskansliet > Klarspråk.

- ***Tilaaaja-tuottajamalli* = *beställar-utförar-modell*.** Observera att namnet på modellen inte är någon implicit rekommendation om översättningen av *palvelun tuottaja* och liknande uttryck med *utförare* (av *tjänsterna*) eller *tjänsteutförare*. Beroende på sammanhang bör man försöka hitta ett lämpligare ord (t.ex. *tjänsteleverantör* eller *vårdgivare*) eller uttryck (se t.ex. under *Tarjota* på s. 305 i Svenskt lagspråk i Finland). Observera skrivsättet på svenska: först tankstreck och sedan bindestreck!

□ ***Invaliditetspension blir sjukpension, men invalidpension står kvar.***

Den 1 januari 2008 fick vi en ny folkpensionslag (568/2007) och samtidigt upphörde den gamla folkpensionslagen från 1956 att gälla. I den nya lagen heter den pension som betalas vid arbetsoförmåga *sjukpension* på svenska och *työkyvyttömyyseläke* på finska. I den tidigare lagen hette pensionen *invaliditetspension*.

I arbetspensionslagstiftningen, bl.a. i lagen om statens pensioner (1295/2006), lagen om sjömanspensioner (1290/2006), lagen om pension för lantbruksföretagare (1280/2006) lagen om pension för företagare (1272/2006) lagen om pension för arbetstagare (395/2006) och lagen om kommunala pensioner 549/2003), kallas motsvarande pension fortfarande *invalidpension*.

Konkreta råd för hur termbytet ska hanteras vid översättning av lagtexter finns i Språkråd 1/2008.

□ ***Työasunto – työasuntovähennys***

Työasunto = *bostad på arbetsorten* (inte *arbetsbostad*) : enligt riksdagens svar (RSv 84/2007) till RP 57/2007 bostad i närheten av arbetsplatsen som en skattskyldig har hyrt för eget bruk, när den skattskyldige också har en annan bostad där han eller hon bor tillsammans med sin familj.

Työasuntovähennys = *avdrag för bostad på arbetsorten*. Närmast motsvarande avdrag i Sverige heter *avdrag för dubbel bosättning*, också *dubbelt boende* används i detta sammanhang.

□ ***Understöd eller bidrag för finskans avustus?***

Nämnden har fått en fråga om finskans *avustus* alltid ska översättas med *understöd* eller om det finns något annat och bättre alternativ. Frågeställaren har tyckt sig märka att man i lagtexter gått in för att genomgående översätta finskans *avustus* med *understöd* och finskans *tuki* med *stöd*.

En snabb sökning på webben visar att sammansättningar med *-understöd* (t.ex. *statsunderstöd*, *investeringsunderstöd*, *moderskapsunderstöd*) är mycket vanligare i offentliga texter från Finland än i motsvarande texter från Sverige. Sverigesvenska belägg finns också, men de är betydligt färre och beläggen finns ofta i äldre texter eller texter som beskriver äldre förhållanden. På de svenska webbsidorna hittar vi i stället fler sammansättningar på *-bidrag* och *-stöd* (*kommunalt bidrag*, *föräldrabidrag*, *jordbruksstöd*, *marknadsstöd* m.m.).

En titt i några ordböcker - i det här fallet Svensk ordbok från 1986 och Nationalencyklopedins ordbok från 1996 - bekräftar att *understöd* i betydelsen "behovsprövat ekonomiskt tillskott till enskild person" inte längre är helt gångbart utan har börjat uppfattas som något föråldrat. Ordböckerna rekommenderar att vi i stället väljer *bidrag* (eller *stöd* när det handlar om det), alldeles särskilt i termer och begrepp inom vård och omsorg.

Översätt alltså inte slentrianmässigt finskans *avustus* med *understöd*, utan minns att *bidrag* ofta kan vara ett bättre alternativ.

□ **Utredningsman eller utredare?**

I valet mellan orden *utredningsman* och *utredare* rekommenderar språknämnden att man använder det mer könsneutrala *utredare* när man avser en person som gör förarbetet inför eventuell lagstiftning e.d. I lagtext gäller detta under förutsättning att tidigare lagstiftning inte binder ordvalet. Observera också att finskans *selvitysmies* förutom *utredare* också kan betyda t.ex. *likvidator*.

Samtidigt vill språknämnden passa på att ge ett lästips som tangerar denna fråga, nämligen Karin Milles "Jämställt språk - En handbok i att skriva och tala jämställt" (Småskrift utarbetad av Språkrådet 2008; Norstedts Akademiska Förlag).

□ **Punktuppställningar i författningstext**

Nämnden vill påminna om att punktuppställningar i författningstext även fortsättningsvis ska skrivas med kommatecken mellan punkterna och före en eventuell konjunktion i näst sista punkten. Konjunktionen sätts ut då en sådan finns i den finska texten. Som avskiljare mellan två led i en punkt används semikolon, inte punkt. Uppställningen avslutas med punkt. Trots att ovanstående anvisningar avviker från allmänspråkets skrivregler används samma praxis i rikssvenskt lagspråk, och det finns därför inget skäl att frånga den.

Exempel:

Beträffande de årliga odlingsåtgärderna skall följande uppgifter antecknas:

- 1) bearbetningsdatum och bearbetningsmetod,
- 2) sånings- eller planteringsdatum, växt, sort och mängden utsäde eller plantor,
- 3) konstaterade problem med ogräs, växtsjukdomar och skadegörare samt vidtagna växtskyddsåtgärder; här antecknas datum, det växtskyddsmedel som har använts och dosen, samt
- 4) skördedatum och en uppskattning av skördens storlek.

□ **Namn på ministerier, myndigheter och offentliga verk i författningstext – stor eller liten begynnelsebokstav?**

Den nybildade finlandssvenska Mediespråksgruppen har nyligen rekommenderat att medierna ska skriva namnen på centrala myndigheter och andra offentliga organ med stor begynnelsebokstav, och de finlandssvenska medierna har i huvudsak följt rekommendationen.

När det gäller författningstext (t.ex. lagar och förordningar) rekommenderar nämnden däremot tills vidare inga ändringar i användningen av stor och liten begynnelsebokstav i namn på ministerier, myndigheter och offentliga verk. I enlighet med den princip som anges i handboken Svenskt lagspråk i Finland (s. 152) ska alltså skrivsättet vara detsamma som i den finska förlagan. Det här innebär att ministeriernas namn i författningstext fortfarande ska skrivas med liten bokstav. I fråga om myndigheter och offentliga verk följs skrivsättet i den finska förlagan, och i oklara fall kan man kontrollera skrivsättet i den senaste lagstiftningen om organet i fråga. När man i den finska författningstexten börjar skriva en myndighets eller ett organs namn med stor bokstav ska man övergå till stor bokstav också i den svenska författningstexten.

□ **Namn och förkortningar på nya myndigheter och verk**

Utvecklingen i samhället, bland annat i den offentliga förvaltningen, för ofta med sig omstruktureringar av myndigheter, verk eller inrättningar eller så inrättas helt nya. I samband med detta blir det vanligen aktuellt med nya namn. Senast var detta fallet i samband med projektet för att reformera regionförvaltningen, som populärt kallas ALKU, och de nya regionala myndigheterna, som ofta även i svensk text kallades ALLU och ELY.

Nämnden rådfrågas ibland om namnen på nya myndigheter och har sammanfattat följande bestämmelser som ska beaktas vid namngivning:

- Tvåspråkiga myndigheter ska i sin verksamhet *utåt* visa att de använder båda nationalspråken (23 § 2 mom. i språklagen)
- Myndigheterna ska *främja* användningen av båda nationalspråken (35 § 3 mom. i språklagen)
- Myndigheterna ska använda ett sakligt, klart och begripligt språk (9 § i förvaltningslagen).

Dessa bestämmelser förutsätter att de nya myndigheterna får namn på både finska och svenska och att dessa namn måste vara förenliga med finskt respektive svenskt språkbruk. Om en myndighet ges en officiell förkortning eller kortform på finska bör det också skapas en användbar förkortning eller kortform på svenska baserad på det svenska namnet. Finns det inte en etablerad svensk förkortning av ett namn bör man i den svenska texten använda namnet oförkortat även om en förkortning används i den finska texten.

Nämnden uppmanar dem som deltar i och avgör namngivningen av nya myndigheter och verk att aktivt arbeta för att dessa från första början får namn på både finska och svenska. Forskningscentralen för de inhemska språken ger upplysningar om språkriktigheten i namnfrågor.

□ **Skriv *Förenta nationerna* också i författningar**

Nämnden rekommenderar att *Förenta nationerna* även i författningar och i regeringspropositioner ska skrivas med stor bokstav endast på det första namnledet (jfr SLAF 2004, s. 187). Detta är det skrivsätt som också rekommenderas i bl.a. Myndigheternas skrivregler. Den vedertagna förkortningen är fortfarande FN.

□ **Närings-, trafik- och miljöcentralernas svenskspråkiga namn och förkortning**

Förkortningen "ELY-centraler" är inte förenlig med svenskt språkbruk och uppfyller inte kravet på begripligt förvaltningsspråk. Om en förkortning används bör den basera sig på det svenska namnet, och det naturliga valet av förkortning är då NTM-central.

Tvåspråkiga myndigheter ska i sin verksamhet *utåt visa* att de använder både finska och svenska, och dessutom *främja* användningen av båda nationalspråken (23 § 2 mom. och 35 § 3 mom. i språklagen). Myndigheterna ska vidare använda ett *sakligt, klart och begripligt* språk (9 § i förvaltningslagen).

Dessa bestämmelser förutsätter att de nya myndigheter som uppstår genom reformen av regionförvaltningen får *namn på både finska och svenska*. Dessa namn måste vidare vara förenliga med finskt respektive svenskt språkbruk. Kravet på namnens begriplighet innebär i första hand att myndigheternas namn ska vara sådana att de i allmänhet inte behöver förkortas. Om förkortningar ändå används ska det finnas separata förkortningar på båda språken, och myndigheterna ska använda båda. Det väsentliga är att endast de svenskspråkiga namnen eller förkortningarna används i svenskspråkiga texter. Vidare är det viktigt att dessa är sådana att läsaren inte behöver kunskaper i finska för att kunna identifiera myndigheten i fråga.

Samma principer gäller givetvis också för andra myndigheter och verk.

- **Närings-, trafik- och miljöcentralerna.** Statsrådets svenska språknämnd rekommenderar att de nya närings-, trafik- och miljöcentralerna benämns med sitt fullständiga namn på svenska, t.ex. Närings-, trafik- och miljöcentralen i Nyland. Förkortningen "ELY-centralen" (från fi. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus) bör undvikas på grund av svårtyddhet. Om namnet måste förkortas på svenska rekommenderas NTM-centralen. När förkortningen används första gången skrivs hela namnet ut med förkortningen inom parentes.

□ **Ensihoito och ensivaste**

Rekommendation

Statsrådets svenska språknämnd rekommenderar att man använder *prehospital akutsjukvård* för finskans *ensihoito* och *första insatsen* för finskans *ensivaste* när ordet beskriver förhållandena i Finland.

Bakgrund

Det råder en viss begreppsförvirring ute på fältet och det förekommer ett flertal översättningar och rekommendationer, bl.a.:

ensihoito:

- akut omhändertagande
- akutvård
- förstavård
- initial vård
- inledande vård
- prehospital akutsjukvård
- prehospitalt omhändertagande
- prehospital sjukvård.

ensivaste:

- akut omhändertagande
- första akutomhändertagande
- förstadelvård, första delvård
- första respons, första responsen
- prehospitalt omhändertagande.

Nämnden har haft kontakt med flera medicinska och andra experter som varit relativt samstämmiga i sina uppfattningar och kommentarer. Många av dem avråder från både förstadelvård och första respons eftersom de är svårbegripliga och delvis också språkvidriga. Första akutomhändertagande är en tautologi och bl.a. förstavård strider mot svenskans regler (jfr första hjälpen).

Den samlade expertisen är enig om att *ensihoito* bäst motsvaras av *prehospital akutsjukvård* på svenska. Denna uppfattning får också stöd i Rikstermbanken.

I Sverige motsvaras *ensivaste* av uttrycket i väntan på ambulans, vanligen förkortat IVPA. Både nämnden och de konsulterade experterna anser att IVPA lämpar sig dåligt för finländska förhållanden och motiverar detta med dels innehållsliga, dels språkliga aspekter. Efter att ha vägt för och emot flera förslag har nämnden gått in för att rekommendera *första insatsen*. Uttrycket är lätt att förstå och det är bildat analogt med första hjälpen.

Akut omhändertagande som i vissa källor rekommenderas för både *ensihoito* och *ensivaste* är ett överbegrepp för båda två, enligt en av de medicinska experterna.